

ثعلبیّه (اوج دیلده)

یازار: حکیم محمد باقر خلخالسی
چئویرن و خلاصه لشدیرن:
یوسف حسنی اعظمی

www.ketab.ir

انتشارات حکیم نظامی گنجهای

ثعلبیه (اوج دیلده)
حکیم محمد باقر خلخالی

ترجمه و تلخیص: یوسف حسنی اعظمی

ویراستار: ندارد

صفحه آرایشی: کارگاه نشر نظامی / طرح جلد: مجید راستی /
مشخصات ظاهری: ۱۱۵ ص، رقعی / شابک: ۳-۷۵-۶۰۸۹-۶۲۲-۹۷۸ /
ناشر: انتشارات حکیم نظامی گنجهای / چاپ: صحافی و لیتوگرافی:
تهران، مشکین / نویت چاپ: اول ۱۳۹۸ / تیراژ: ۱۰۰۰

نقل و چاپ نوشته‌ها یا هر گونه برداشت به هر شکل،
منوط به اجازه رسمی از ناشر است.

سرشناسه: خلخالی - محمد باقر، - ۱۳۱۶ ق.
عنوان: حکیم پدید آور: ثعلبیه (اوج دیلده) / یازار محمد باقر خلخالی؛
چتویرن و تصحیح: یوسف حسنی اعظمی.
مشخصات نشر: تیراژ: انتشارات حکیم نظامی گنجهای، ۱۳۹۸.
مشخصات ظاهری: شابک: ۳-۷۵-۶۰۸۹-۶۲۲-۹۷۸ - ۱۴۰۰ س.م.
شابک: ۳-۷۵-۶۰۸۹-۶۲۲-۹۷۸ - ۲۴۰۰ ریال

وضعیت فهرست نویسی: فیپا

یادداشت: فارسی - ترکی.

موضوع: شعر ترکی آذربایجانی -- ایران -- قرن ۱۳ -- تاریخ و نقد

موضوع: Azerbaijanip -- 13th century -- History and criticism

موضوع: شعر ترکی آذربایجانی -- ایران -- قرن ۱۳ -- ترجمه شده به فارسی

موضوع: Azerbaijanip -- Iran -- 19th century -- Translations into Persian

موضوع: شعر فارسی -- قرن ۱۴ -- ترجمه شده از ترکی آذربایجانی

موضوع: Persian -- 20th century -- Translations from Azerbaijani

شناسه افزوده: حسنی اعظمی، یوسف، ۱۳۴۷، مترجم

رده بندی کنگره: PL۳۱۴

رده بندی دیویی: ۸۹۴/۳۱۱

شماره کتابشناسی ملی: ۵۸۳۳۸۲

نشانی: تبریز، اول خیابان طالقانی، ساختمان نورافرا، طبقه ۳

تلفن: ۰۴۱۳۵۵۴۰۰۵۲-۰۹۱۴۸۶۰۶۹۶۶

آدرس سایت: NezamiBook.ir

آدرس الکترونیکی: Nezami.Pub@gmail.com

فهرست

۷	پیش گفتار
۱۹	گیرش
۲۹	حکیم میرزه محمدباقر سالخانی، نیه سئویرم؟
۴۹	ثعلبیه (تولکوناغیلی)
۶۷	ثعلبیه تولکی نغیلی (تبریز لهجه سیند)
۸۷	روباه نامه ترجمه و تلخیص (ثعلبیه به فارسی)

پیش گفتار

فابل یا حکایات منقول از زبان حیوانات شاید سابقه‌ای به درازای تاریخ ادبیات دارد. این داستان‌ها که از زمان‌های بسیار دور به دست ما رسیده هنوز هم با اقشار عمومی مواجه است. به طوری که در حال حاضر نیز بخش مهمی از کارتون‌ها و برنامه‌های تولیدی برای کودکان با شکل حیوانات، و با زبان آن‌ها به مخاطبان ارائه می‌شود.

از فابل‌های شناخته شده در دنیای ادبیات، داستان‌های لیلیه و دمنه (۵۰۰ تا ۱۰۰۰ پیش از میلاد) و مرزبان‌نامه (قرن هفتم) است. تاثیر این کتاب‌ها که داستان‌های قدیمی را در خود جای داده، در آثار شاعران و نویسندگان مختلفی دیده می‌شود. این داستان‌ها که همیشه جذاب و مورد پسند عامه بوده‌اند، از مرزهای زمان و مکان

گذشته و در زمان حاضر نیز توجّه عمومی را به خود جلب کرده‌اند. در کتاب مثنوی معنوی چنین حکایاتی را می‌توان دید که حکایت بازرگان و طوطی از قصه‌های شیرین و مورد پسند در این کتاب به حساب می‌آید.

افزون بر این، منطق الطّیر عطار نیشابوری (ق ۶ و ۷) کتابی است که تماماً از زبان پرندگان نقل شده است. بر اساس این داستان هدهد نام پرنده‌ای است که رهبری پرندگان را بر عهده می‌گیرد و آنان را برای دیدن سیمرغ رهنمون می‌شود و در این راه داستانهایی پیرامون خلق شده و اصول اخلاقی زیبایی بیان می‌گردد.

گرچه و موش عبید اکایی شاعر قرن هشتم هجری نیز از جمله فابل‌هاست. با تکیه به آثار شاعران قرن گذشته نیز شاهد چنین نمونه‌هایی هستیم. از آن جمله در اشعار پروین اعتصامی (۱۳۲۰ - ۱۲۸۵ ش) مناظرهٔ سوال - جواب‌هایی در قالب قصیده یا مثنوی می‌خوانیم که در آن از زبان حیوانات بلکه از زبان اشیاء بی‌جان نیز حکایت شده است.

فابل‌ها محدود به ایران و آذربایجان نیست. از ابیات هند و چین گرفته تا اروپا می‌توان چنین فابل‌هایی دید. شاعران و کلاغ‌لافونتن شاعر معروف فرانسوی (۱۶۹۵ - ۱۶۲۱) الهام بخش حبیب یغمایی (۱۳۶۳ - ۱۲۸۰) و میرزا علی اکبر صابر (۱۹۱۱ - ۱۸۶۲) شاعران ایران و آذربایجان بوده است. این دو شاعر پرآوازه شعر مذکور را گرفته و ترجمه کرده‌اند که هر دو نیز با اقبال عمومی همراه بوده است.

مزرعه حیوانات اثر جورج اورول (۱۹۵۰ - ۱۹۰۳) نمونه دیگری از فابل هاست که مورد پسند عاقه بوده است.

سعدی شیرازی (۶۹۰ - ۶۰۶ هـ) در غزل معروف خود نامی از مرغ آورده و ضمن جلب توجه مخاطب به پرواز پرنده یادآور این حقیقت است که انسان نیز به شرط دوری از نفسانیات و شهوات می تواند چون پرنده سبکبال به پرواز درآید.

طیران مرغ دیدی تو ز پایند شهوت
بدر آن تا ببینی طیران آدمیت

از جمله آثار او که به زبان حیوانات نوشته شده، ثعلبیه یا روباه نامه نوشته سیر محمدباقر خلخالی است. وی از شاعران دوران قاجار است. میرزا محمدعلی تربیت در کتاب ارزشمند خود یعنی دانشمندان آذربایجان ضمن آوردن نام این شاعر می نویسد: میرزا محمدباقر خلخالی در روستای قرابولاق زندگی کرده و در سال ۱۳۱۰ هـ نیز در قیاسیات بوده است.^۱

دکتر جواد هینت نیز در جلد دوم کتابش به تاریخ ادبیات آذربایجان می نویسد: «میرزا محمدباقر خلخالی پس از پایان تحصیلات دینی به درجه اجتهاد رسیده و سپس در خلخال و زنجان به تدریس و قضاوت پرداخته است. این شاعر حکیم در زمان ناصرالدین شاه قاجار می زیسته و در دوره مظفرالدین شاه در سن ۷۰ سالگی به درود حیات گفته است.»^۲

شاعر کار سرودن ثعلبیه را که مشتمل بر ۱۶۰۰ بیت

می‌باشد، در سال ۱۳۱۱ قمری به پایان برده است. این کتاب که با وزن عروضی مفاعیلن مفاعیلن فعولن (بحر هزج مسدّس محذوف) سروده شده به زبان و لهجه شاعر و مردمی است که با آنها می‌زیسته است.

می‌دانیم که در میان آذربایجانی‌های ایران قانون آهنگ و والی همیشه و همه جا رعایت نمی‌شود. حروف نازک و ضخیم یا گرد و راست نیز در بعضی مواقع مراعات می‌گردد. به عنوان مثال بلمان اولدو، گزوروندو، سنویندی، گوتوردو و دویوندو در میان آذربایجانی‌های ایران (از جمله تبریز) به صورت: اولدی، گزوروندی، سنویندی، گوتوردی و دویوندی تلفظ می‌شود. میرزا محمدباقر خلخالی نیز از همین تلفظ و لهجه استفاده کرده حتی این کلمات را به عنوان قافیا بکار برده است. به عنوان نمونه به این ابیات توجه فرمائید:

بو احوالاتی تولکی چونکی گزوریدی
اؤزون یئردن - یئره چالیدی چیغیردی

یا:

ایشیققلاندی گوزوم جانیم سؤیوندی
تنز اول دورما گندک قلییم دویوندی

مثالی دیگر:

دندی گزوسندی آی؟ بایرام هاچاندير؟
کی بایرام عقدۀ قلبی آچاندير

یا:

او دمدہ قویروغی تولکی گؤتوردی
دایانمیب اهل عیالینه یتتیردی

داستان ثعلبیه در اصفهان به وقوع می پیوندند. این داستان
حکایت روباه‌ی است که در گرسنگی و فقر بسر می برد. روباه
که طاقت تحمل گرسنگی خود و خانواده اش را ندارد، بدنبال
روزی می رود و به همین دلیل تلاش و کوشش را ضروری می داند.

اگرچی خالقین روزی رسان دیر
تلاش اتمت طریق عارفان دیر
او کسلر دیم جاه اندا ایشله مزلر
چؤرک هرگر روبه جا دیشله مزلر
عزیزیم اولماسا سعی و نلاشین
دوزلمز ایستی آشین بالاه شین
اوتورما منزلینده ای خونام
دنیب: رازقدی اللہ، توتما آم

ترجمه:

اگرچه خالقت روزی رسان است
تلاش اما طریق عارفان است
کسی کو در جهان نابرده اورنج
میسر کی شود از بهر او گنج
عزیزم تا نکردی تو تلاشی
نیابی گرم آشی یا لواشی